

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ (427) ΤΗΣ ΤΡΙΓΛΙΑΣ

(Ιστορία 1^η)

Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ και η ιδέα για ΝΕΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ στην ΤΡΙΓΛΙΑ που κατέληξε στα ΝΕΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

(επιμέλεια Μάκη Αποστολάτου, Μάιος 2019)

Στους Κώδικες της Τρίγλιας, που φυλάσσονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, κρύβονται μικρές ή μεγάλες ιστορίες που σπάνια έρχονται στην επιφάνεια. Είναι σε όλους γνωστό ότι, ο Χρυσόστομος, Μητροπολίτης Δράμας το 1907, εξορίστηκε στη γενέτειρά του την Τρίγλια και δραστηριοποιήθηκε υλοποιώντας πολλά έργα που άφησαν εποχή. Ένα απ' αυτά ήταν και το μεγαλόπρεπο κτίριο των νέων Σχολείων, που ανεγέρθηκε στην περίοδο 1909-1912, αποτέλεσε το στολίδι της Τρίγλιας και το κέντρο γνώσης και εκπαίδευσης, στα 10 χρόνια μέχρι το Μεγάλο διωγμό, συνέχισε να στεγάζει παιδιά των Τούρκων στις επόμενες δεκαετίες, εγκαταλείφθηκε, και από το 2018 ξεκίνησε η αναπαλαίωσή του (βρίσκεται στο στάδιο των επιχρισμάτων τον Μάιο 2019), αφού αποτελεί, ίσως, το σημαντικότερο τουριστικό κτίριο που επιδεικνύει η σημερινή Τρίγλια, εκτός από τα κτίρια των τριών εκκλησιών (Παναγία-Μητρόπολη, Παναγία-Παντοβασίλισσα και Άγιος Γεώργιος άνω), που εξακολουθούν να παραμένουν στη θέση τους. Πόσοι, όμως, γνωρίζουν την πραγματική ιστορία της σύλληψης και υλοποίησης αυτού του μεγάλου έργου;

Ας ξετυλίξουμε, λοιπόν, τον μίτο αυτής της σπουδαίας και σημαντικής ιστορίας, που αναδεικνύεται από τις σελίδες του Κώδικα Πρακτικών (427) της Τρίγλιας. Κατά την περίοδο την πρώτη εξορίας του στην Τρίγλια (3.10.1907 – 19.7.1908), και από τις πρώτες ημέρες της παρουσίας του εκεί, ο Χρυσόστομος δραστηριοποιήθηκε συστηματικά για την εφαρμογή και υλοποίηση πολλών από τα σχέδια που ονειρευόταν για την πόλη του, εκτός των άλλων, και στο θέμα των εκκλησιών της Τρίγλιας. Ανέλαβε, αμέσως, ενεργό ρόλο στις τοπικές αποφάσεις και εισηγήθηκε στην Εφοροδημογεροντία και σε συνελεύσεις των κατοίκων το σχέδιό του για ίδρυση μιας νέας Κεντρικής Εκκλησίας που θα αντικαθιστούσε τις έξι υφιστάμενες, τότε, με στόχο τον περιορισμό των εξόδων λειτουργίας τους, και τη χρησιμοποίηση των κτιριακών τους εγκαταστάσεων για άλλους σκοπούς. Στην κατεύθυνση αυτή, συμμετείχε σε συνεδρίαση υπό την προεδρία του Μητροπολίτη Προύσας Ναθαναήλ, πρότεινε την εκ περιτροπής λειτουργία των 5 εκκλησιών και συγκροτήθηκε επιτροπή με πρόεδρο τον Χρυσόστομο για τη σύνταξη Κανονισμού (Κώδικας 427, πρακτικό 9.1.1908, σελ. 36-37). Στη συνέχεια, συνέταξε τον Κανονισμό της εκ περιτροπής λειτουργίας των Εκκλησιών της Τρίγλιας, προήδρευσε συνέλευσης στην Τρίγλια, στην οποία ο Κανονισμός συζητήθηκε και εγκρίθηκε (Κώδικας 427, πρακτικό 13.1.1908, σελ. 39-40), και αποτέλεσε τμήμα του “Κανονισμού της Ορθοδόξου Κοινότητας Τριγλίας της Επαρχίας

Προύσης”, που καταχωρήθηκε με χρονολογία “Ιανουάριος 1908” στον Κώδικα 427 “Πρακτικά” της Τρίγλιας (σελ. 42-45). Αξίζει να επισημανθεί το πάθος του Χρυσόστομου, για την προώθηση των ιδεών, οραμάτων και πρωτοβουλιών του για την Τρίγλια, αφού με αρχή αυτή τη συνεδρίαση (13.1.1908) προήδρευσε, μέχρι το 1921, σε πολλές συνεδριάσεις της Εφοροδημογεροντίας και Συνελεύσεις των κατοίκων της Τρίγλιας, ως Μητροπολίτης είτε Δράμας είτε Σμύρνης, ενώ αυτό το δικαίωμα ανήκε στον Μητροπολίτη Προύσας. Ακόμη ότι, αφενός ο ίδιος κατέγραψε στον Κώδικα αρκετά πρακτικά αφετέρου επικύρωσε αριθμό σημαντικών πρακτικών και αποφάσεων.

Δύο μήνες αργότερα, προήδρευσε συνέλευσης στην Τρίγλια (Κώδικας 427, πρακτικό 16.3.1908, σελ. 47-48), στην οποία συμφωνήθηκε 1) η ίδρυση νέας Κεντρικής Εκκλησίας στη θέση που υπήρχε παλαιότερα η εκκλησία του Σωτήρος Χριστού και είχαν ανεγερθεί τα Σχολεία της Κοινότητας, 2) η μετατροπή του ναού της Παναγίας Μητροπόλεως σε Παρθεναγωγείο, και 3) η μετατροπή του ναού του Αγ. Ιωάννου σε Αρρεναγωγείο. Είκοσι μέρες περίπου αργότερα, την Κυριακή των Βαίων 6.4.1908, προήδρευσε συνέλευσης στην Τρίγλια (Κώδικας 427, πρακτικό 6.4.1908, σελ.49-50), στην οποία αποφασίστηκε 1) να χαρακτηριστεί ως Κεντρική η εκκλησία του Αγ. Ιωάννου, και 2) να διευρυνθεί ο χώρος που θα καταλάβει με την εξαγορά ή ανταλλαγή των παράπλευρων οικοπέδων. Δυόμιση μήνες αργότερα, προήδρευσε συνέλευσης στην Τρίγλια (Κώδικας 427, πρακτικό 22.6.1908, σελ. 53-54) κατά την οποία ανακοίνωσε στους κατοίκους ότι ο μηχανικός μέτρησε τους χώρους και συνέταξε χάρτη των οικοπέδων που απαιτούνται για την ανέγερση της νέας Κεντρικής Εκκλησίας, στη θέση που βρισκόταν ο ναός της Αγίας Επισκέψεως και συγκροτήθηκε επιτροπή για την εξαγορά τους. Δηλαδή, στο διάστημα των 2,5 αυτών μηνών, έφερε στην Τρίγλια τον αρχιτέκτονα Μωρίδη, ο οποίος αφού είδε και μέτρησε τις εκτάσεις γύρω από το ναό του Αγίου Ιωάννου, αλλά και εκείνες γύρω από το ναό της Αγίας Επισκέψεως, κατέληξε ότι η δεύτερη ήταν προσφορότερη για την ανέγερση της νέας Κεντρικής Εκκλησίας. Από τις αλληπάλληλες, και σε μικρό χρονικό διάστημα, αλλαγές των αποφάσεων, που αφορούσαν στο σοβαρό θέμα της ίδρυσης και της θέσης της νέας Κεντρικής Εκκλησίας, αλλά και την αλλαγή χρήσης στις ήδη λειτουργούσες, αποδεικνύεται πόσο ισχυρές ήταν οι αντιδράσεις και τα προβλήματα που αναδεικνύονταν συνεχώς.

Στην κατεύθυνση αυτή, την 18.7.1908, μια ημέρα πριν αναχωρήσει από την Τρίγλια, προσκάλεσε 11 ιδιοκτήτες οικιών και γηπέδων, στην περιοχή όπου θα ανεγειρόταν η νέα Κεντρική Εκκλησία και συμμετείχε στη διαδικασία παραχώρησης και πώλησης των ακινήτων τους στην Κοινότητα, για την ανέγερσή της (Κώδικας 427, πρακτικό 18.7.1908, σελ 55). Οι 11 ιδιοκτήτες που παραχώρησαν ακίνητα ήταν οι α) Θ. Νανάης αντί 6 λιρών, β) Τ. Πεπόνης αντί 15 λιρών, γ) Αναστ. Ρήγας αντί 6 λιρών, δ) η Θ Τοκούρογλου την οικίαν της αντί της οικίας της Παντοβασιλίσσης και 20 λιρών μετρητών, ε) ο Β. Τσακίρης την οικίαν του αντί 45 λιρών και του οικοπέδου των σχολών Πανά Αθανασίου, στ) ο αιδ. Π. Χρήστου το οικόπεδο αντί 6 λιρών, ζ) ο Β. Παρουτζής (υπογράφει στο τέλος του πρακτικού ως Βασίλειος Παράσχου παπα μπαροκξής) το οικόπεδο αντί τριπλασίου οικοπέδου στο Σκυλλάμπελο, η) ο Λουκούργος Τσάκωνας τη νεόδμητη οικία του αντί 140 λιρών, θ) η Αννίτα Γρηγόρογλου δωρείται το οικόπεδό της και χαρακτηρίζεται ιδρύτρια και δωρήτρια (σ.σ. υπάρχει αναγραφή «Χ ενεγράφη ως μη χρησιμοποιηθείσα δια την ανέγερσιν σχολείου), ι) η Σοφίτσα Χρ. Παπαδιαμαντάρη την οικία της αντί της άνω συμφωνίας του υιού της Β. Τσακίρη, και

ια) ο Ζαφείριος Ν. Χ' Χρήστου το οικόπεδό του αντί 24 οθωμ. λιρών. Ένα μήνα αργότερα, οι παραπάνω ιδιοκτήτες μεταβίβασαν τα οικόπεδά τους και εισέπραξαν τη συμφωνηθείσα αξία (Κώδικας 427, πρακτικά 17.8.1908, σελ. 57-58). Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε η πώληση και ανταλλαγή του οικοπέδου της Καλλής Ν. Κατηρλή και της κόρης της Αικατερίνης συζ. Θεοδοσίου Τόπρογλου, το οποίο βρισκόταν στη θέση των μαγαζιών, κάτω από το νέο σχολικό κτίριο, με οικία της εκκλησίας της Παναγίας Παντοβασίλισσας, που βρισκόταν απέναντι από την εκκλησία (Κώδικας 427, πρακτικό 16.7.1909, σελ. 72). Η απαιτούμενη έκταση, για την ανέγερση της νέας Κεντρικής Εκκλησίας, συμπληρώθηκε την 28.9.1909 όταν η Ελένη συζ. Αχιλλέως Μοσχοβού, θυγ. Διαμαντή Προύσαλη, πούλησε στην Κοινότητα το οικόπεδο που είχε *“κατά την θέσιν Αγία Επίσκεψις, όπου νυν κτίζεται το Σχολείον της Κοινότητος”*, αντί 10 οθωμανικών λιρών, *“του οικοπέδου έχοντος εμβαδόν 56 παλαιών ή 28 νέων τετραγωνικών πήχων”* (Κώδικας 427, πρακτικό 28.9.1909, σελ. 78). Αλλά, οι προσφορές για την ανέγερση της νέας Εκκλησίας συνεχίστηκαν, είτε με δωρεές κτημάτων (περίπτωση κληρονόμων του Ιωακείμ Παπαδόπουλου, οι οποίοι εκπλήρωσαν την επιθυμία του να δωρίσει στην Κοινότητα *“προς όφελος των Σχολών αυτής ελαιοτόπιον μετά μπαχτσέ κείμενον εις θέσιν «Καλιάγγους» και συνορευόμενον μετά των κτημάτων των κ.κ. Θ. Φούντα, Αικατερίνης Γεωργίου και Παντερμαλή εξ 160 δένδρων αποτελούμενον”*, Κώδικας 427, πρακτικά 10.2.1910, σελ. 90-91), είτε με μετρητά (περίπτωση Αναστασίου Λαζ. Βελησσάρη, ο οποίος δώρισε 50 λίρες, εκτελώντας εντολή του αποθανόντος πατέρα του, Κώδικας 427, πρακτικό 29.4.1911, σελ. 118).

Όπως αναφέρθηκε ήδη, ο Χρυσόστομος αναχώρησε την 19.7.1908 από την Τρίγλια και επέστρεψε στη Δράμα, λόγω της αμνηστίας που δόθηκε, με την καθιέρωση του Συντάγματος στην Τουρκία. Αλλά δεν έμεινε πολύ στην έδρα του και τον Ιούνιο 1909 εξορίστηκε πάλι στην Τρίγλια για 2η φορά. Ασχολήθηκε αμέσως με τα σχέδια και τα έργα που δεν είχαν ολοκληρωθεί, κατά τη διάρκεια της απουσίας του, με κυρίαρχο αυτό της νέας Κεντρικής Εκκλησίας. Έτσι, λίγες μέρες μετά την άφιξή του στην Τρίγλια, αντιλαμβανόμενος τις αλλαγές στα σχέδιά του, που είχαν αναδειχθεί στο διάστημα της απουσίας του, επί ένα ολόκληρο χρόνο, προήδρευσε την Κυριακή 12.7.1909, συνέλευσης των κατοίκων (Κώδικας 427, πρακτικό 12.7.1909, σελ. 70-71) στην οποία συμφωνήθηκε 1) να μην ανεγερθεί Κεντρική Εκκλησία στην έκταση της Αγίας Επισκέψεως που αγοράστηκε, αλλά να ανεγερθούν εκεί σχολικά κτίρια 2) να εξακολουθήσει το σύστημα της κατά μήνα, εκ περιτροπής, λειτουργίας των υπαρχουσών εκκλησιών της Κοινότητας, σύμφωνα με τον υπάρχοντα Κανονισμό (Ιανουάριος 1908), μέχρι να αποφασιστεί η λειτουργία δύο μόνον εκκλησιών από τις υπάρχουσες και 3) να χρησιμοποιηθούν τα οικόπεδα στην οδό (σ.σ. εννοεί μάλλον την Eski Pazar Cad) για την ανέγερση προσοδοφόρων μαγαζιών και αποθηκών (το πρακτικό υπεγράφη από 74 κατοίκους της Τρίγλιας).

Στην ολιγόμηνη παραμονή του στην Τρίγλια (την 11.3.1910 εξελέγη Μητροπολίτης Σμύρνης) προώθησε με όλες του τις δυνάμεις το τελευταίο αυτό σχέδιο της ανέγερσης του μεγαλοπρεπούς κτιρίου Εκπαιδευτηρίων στην Τρίγλια. Στην κατεύθυνση αυτή, αποφασίστηκε η αποστολή επιστολών αφενός στον Μητροπολίτη Προύσας, για την υποστήριξη της έκδοσης αυτοκρατορικού φερμανίου για την ανέγερση των Σχολείων αφετέρου στον μεγαλέμπορο Τριγλιανό Ιωάννη Σάπαρη, για την οικονομική ενίσχυση του έργου. Το γράμμα προς τον Μητροπολίτη Προύσας

καταχωρήθηκε στις σελίδες 79-80 των Πρακτικών και παρατίθεται αυτούσιο, λόγω της σπουδαιότητας των στοιχείων που περιλαμβάνει:

“Σεβασμιώτατε,

Είναι γνωστή τη Υμετ. Σεβασμιότητι η οικτρά κατάσταση των Σχολικών κτιρίων της κοινότητος ημών Τριγλίας, ταλυτα αμφότερα το τε Παρθεναγωγείον και αρρεναγωγείον είναι όχι μόνον παμπάλαια και ετοιμόρροπα, αλλά και ουδένα απολύτως υγιεινόν και εκπαιδευτικόν συνδυάζουσι και πληρούσιν όρον. Αφίνομεν ότι ως κείμενα αμφότερα παρά τον διασχίζοντα της Κοινότητα μας ρυπαρόν χείμαρον πολλάς και ανεπανορθώτους ζημίας πρόξενοι γίνονται εις την υγείαν των τρυφερών και αώρων εις την ηλικίαν μικρών τέκνων της Πατρίδος μας. Τούτων πάντων ένεκεν από μακρού χρόνου της Κοινότητά μας απασχολεί το μέγα πρόβλημα της ιδρύσεως νέων Σχολικών κτιρίων. Ευτυχώς χάρις εις τας φροντίδας και τον ζήλον του συμπολίτου ημών Δράμας κ. Χρυσοστόμου όχι μόνον τα οικόπεδα εξηγοράσθησαν εις την πλέον κατάλληλον και προσήλιον και υγιεινήν τοποθεσίαν εν τη ημετ. Κοινότητι αλλά και το πρώτον πάτωμα, όπου κατεσκευάσθησαν εξ προσοδοφορά μαγαζεία είναι ήδη συμπεπληρωμένον. Επειδή όμως δια παν ενδεχόμενον πρέπει να κρατώμεν εις χείρας μας Αυτοκρατορικόν φερμάνιον, καίτοι κατά μίμησιν των συμπολιτών ημών Οθωμανών, οίτινες προέβησαν και οικοδομούσι Σχολείον άνευ φερμανίου, φρονούμεν ότι και ημείς δυνάμεθα χωρίς να περιμείνωμεν έκδοσιν φερμανίου να προβώμεν εις το έργον, διότι βεβαίως τώρα υπάρχει πλήρης ισότης μεταξύ των διαφόρων στοιχείων, τούτο δε μας έδωκε το θάρρος να προβώμεν εις την έναρξιν του έργου ως ήδη προέβημεν, όμως ως ανωτέρω είπαμε δια παν ενδεχόμενον εκρίναμεν καλόν να παρακαλέσωμεν την Υμετ.

Σεβασμιότητα να ενεργήση αύτη προς έκδοσιν του φερμανίου δια τα Σχολικά κτίρια Αρρεναγωγείον και Παρθεναγωγείον Τριγλίας. Το κτίριον όλον έχει λίθινον (...) μήκος μεν 34 μέτρων, πλάτος 21, ύψος 15, διόροφον εκτός των υπογείων, και επειδή οι πολίται ανέλαβον να συγκομίσωσι δωρεάν το υλικόν των πετρών, της άμμου και πάντα τα μεταφορικά, δια τούτο την αξίαν του κτιρίου εις 1200 λίρας, αι οποίαι είναι έτοιμοι το μεν εκ δωρεάς 400 λιρών του Μητροπολίτου Δράμας, το δε υπόλοιπον ποσόν εκ των περισευμάτων των ιερών ναών, άτινα κατά διαφόρους καιρούς δανειακώς αι εκκλησίαι της Κοινότητος είχαν δώσει εις διαφόρους πολίτας. Τα έξοδα του φερμανίου άμα τη εκδόσει του θέλομεν αποστείλη τη Υμετ. Σεβασμιότητι ίνα μας δοθή το φερμάνιον, συναποστέλλομεν δε και τα απαιτούμενα σχεδιαγραφήματα κατά την τάξιν. Ο χώρος εφ’ ου θα οικοδομηθώσιν αι Σχολαί ουδέν απολύτως παρουσιάζη κώλυμα, διότι είναι ιδιοκτησίαι (μούλκοι) διαφόρων πολιτών δωρηθείσαι δια τον ανωτέρω ιερόν σκοπόν της ιδρύσεως Σχολών. Πεποιθότες ότι προθύμως θέλετε ενεργήσει παν το δυνατόν προς ταχύτεραν έκδοσιν φερμανίου ευγνωμονούμεν την Υμετ. Σεβασμιότητα και διατελούμεν μετά σεβασμού.

Εν Τριγλία τη 4 8/βρίου 1909”

Απεστάλη, επίσης, η συνημμένη “επιστολή προς τον εν Βουκουρεστίω μεγαλέμπορον συμπολίτην μας κ. Ιωάννην Σάπαρην, δια της οποίας παρακαλείται ούτος να συντελέση δια γενναίας συνδρομής του προς αποπεράτωσιν του έργου ταχύτεραν” (Κώδικας 427, πρακτικό 4.10.1909, σελ. 80, και η επιστολή με ημερομηνία 4 Οκτωβρίου 1909). Μετά την αποστολή δωρεάς 300 λιρών από τον Ιωάννη Σάπαρη, “υπέρ των ανεγειρομένων Σχολών της Κοινότητος” η Γενική

συνέλευση των κατοίκων της Κοινότητας Τριγλίας αποφάσισε 1) να κηρυχθεί Μέγας Ευεργέτης της Κοινότητας ο κ. Ιωάννης Σάπαρης, 2) να τελεστεί Αρχιερατική λειτουργία υπέρ υγείας και μακροημερεύσεως αυτού, 3) δι' επιστολής της Εφοροδημογεροντίας να εκφραστούν σ' αυτόν οι ευχαριστίες της Κοινότητας για τη μεγάλη και γενναία δωρεά, και 4) να μνημονεύεται το όνομα αυτού, ως Μεγάλου Ευεργέτου, κατά την εορτή των Τριών Ιεραρχών καθ' ην μνημονεύονται τα ονόματα πάντων των ευεργετών και δωρητών της Κοινότητας (Κώδικας 427, πρακτικό 15.1.1910, σελ. 88). Ένα μήνα αργότερα, ο Χρυσόστομος προήδρευσε συνέλευσης στην Τρίγλια, για την εκλογή, με μυστική ψηφοφορία, επιτροπής επίβλεψης των εργασιών του νέου σχολικού κτιρίου, με τακτικά και αναπληρωματικά μέλη (Κώδικας 427, πρακτικό 18.2.1910, σελ. 89). Αλλά και μετά την εκλογή του, ως Μητροπολίτου Σμύρνης, ο Χρυσόστομος βρέθηκε στην Τρίγλια και προήδρευσε συνέλευσης (Κώδικας 427, πρακτικό 19.4.1910, σελ. 93-95), κατά την οποία αποφασίστηκαν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των υπαρχουσών εκκλησιών. Οι αλλαγές αυτές περιγράφονται αναλυτικά, στη συνέχεια.

Όλη η δραστηριότητα του Χρυσόστομου, κατά τις δύο εξορίες του στην Τρίγλια, περιγράφονται αναλυτικά στις μακροσκελείς επιστολές του Χριστόφορου Μουμτζή προς τον γιο του Αλέξανδρο, που εργαζόταν στο Βουκουρέστι, μέχρι το τέλος του 1909, οπότε απεβίωσε (Τριγλιανό Χρονικό 1876-1919).

Στον Κανονισμό του 1908 περιγράφεται, στο άρθρο 4, και η εκ περιτροπής λειτουργία των εκκλησιών, με στόχο τον περιορισμό των εξόδων της Κοινότητας, μετά από πρόταση του Χρυσόστομου, τότε Μητροπολίτη Δράμας που ήταν εξόριστος στην Τρίγλια.

“Εκ των συμπλεμάτων τούτων κατά πάσαν εορτήν και Κυριακήν λειτουργούσιν εν τη κοινότητι δύο εκάστοτε Εκκλησίαι μία εκ των κάτω τριών Εκκλησιών και μία εκ των άνω δύο τούτων εκ περιτροπής κατά μήνα μεν μέχρι του έτους 1908 δια το πρώτον τούτο έτος, κατά τριμηνίαν δε μετά την λήξιν του παρόντος έτους, οριζομένης δια κλήρου της Εκκλησίας εξ ης θα γίνη η έναρξις δια το παρόν έτος από της 1ης του μηνός Φεβρουαρίου”.

Στο πρακτικό της 19.4.1910 (Κώδικας 427, σελ. 93-95), με πρόεδρο τον Χρυσόστομο, Μητροπολίτη Σμύρνης, πλέον, καταγράφηκαν οι σημαντικές αλλαγές που αποφασίστηκαν και, συγκεκριμένα, ότι: *“η εκκλησία του Αγίου Ιωάννου λειτουργείται τακτικώς και παντοτεινά, εκ δε των άλλων δύο εκκλησιών του Κάτω συμπλέγματος Παναγίας και Αγίου Γεωργίου η μεν Παναγία να λειτουργείται κατά τους μήνας Μάιον, Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον, Σεπτέμβριον και Οκτώβριον μέχρι του Αγίου Δημητρίου, εξαιρουμένων των δύο εορτών της Πεντηκοστής και του Σταυρού, οπότε θα λειτουργείται ο Άγιος Γεώργιος ο Κάτω, όστις και θα εξακολουθεί λειτουργών κατά τους λοιπούς εξ μήνας τους χειμερινούς. Το άνω σύμπλεγμα του Αγίου Γεωργίου του Κυπαρισσά και της Παντοβασιλίσσης θα εφαρμόζη το εν τω Κανονισμώ καθιερωμένον σύστημα. Η μεταρρύθμισις αύτη εκρίθη αναγκαία διότι ο χρόνος απέδειξε την χρησιμότητα της μεταβολής ταύτης χάριν και της αγάπης των πολιτών και του συμφέροντος των ιερών μας Καθιδρυμάτων. Οι ιερείς του Κάτω τούτου συμπλέγματος θα λειτουργώσι εκ περιτροπής έτος κατ' έτος εν τη μια ή τη άλλη Εκκλησία. Το Ταμείον έσται εν όλων των Εκκλησιών κατά ως ορίζει ο Κανονισμός. Ενεκρίθη δε Επιτροπή του μεν Αγίου Ιωάννου να είνε οι κύριοι Αναστάσιος Μιχαήλ και Σταύρος*

Καραδιαμαντής, Στέφανος Μπαρουζής και Δημ. Νανάης, του δε Αγίου Ιωάννου (σ.σ. προφανές λάθος) οι κύριοι Ζαρείφης Γιατζόγλου, Βασιλ. Κουτουκάς και Θεοδ. Ορφανίδης. Απεφασίσθη να ιδρυθή κοινόν κηροποιείον της Κοινότητος, το οποίον θα έχει το δικαίωμα να πωλή κηρόν αποκλειστικώς εις τους συμπολίτας μας, εις ους αυστηρώς απαγορεύεται ν' αγοράζωσιν άλλοθεν κηρόν. Η τιμή του εν χρήσει (..)κηρού ωρίσθη εις γρόσια είκοσιν. Ουδείς δε εκ των εν Τριγλία εμπόρων έχει το δικαίωμα να πωλή κηρόν δια κατανάλωσιν εν ταις ιεραίς ημών Εκκλησίαις. Όσοι δεν κηρόν έχουσι οι έμποροι υποχρεούνται ν' αγοράσωσιν αι Εκκλησίαι και βαθμιαίως να πληρώσουν. Απεφασίσθη να διορισθή οικονομική και διαχειριστική Επιτροπή, ήτις να έχη το δικαίωμα να διαχειρίζεται τα κοινοτικά προσοδοφόρα κτήματα προς εξάλειψιν και εξόφλησιν του χρέους και δανείου, εις το οποίον θα προβή η Επιτροπή αύτη προς αποτελείωσιν των υπαρχουσών ελλείψεων των νέων Σχολικών κτιρίων. Τα κτήματα ταύτα είνε τα παλαιά Σχολεία μετατρέπει σήμερα το μεν Αρρεναγωγείον εις Χάνι, το δε Παρθεναγωγείον εις Υφαντουργείον και το κάτω εις θέατρον, τα νέα μαγαζία των νέων Σχολικών κτιρίων, τα μοναστηριακά κτήματα αφαιρουμένων των δαπανών της καλλιέργειας, και το Καφφενείον της Αδελφότητος, ήτις σκοπόν είχε και έχει την προστασίαν των γραμμάτων εν τη Κοινότητι. Η οικονομική και διαχειριστική αύτη Επιτροπή ωρίσθη εκ του Προέδρου της Μετοχικής ενταύθα Εταιρείας και του κ. Φιλίππου Καβουνίδου. Ευτυχώς ο συμπολίτης ημών κ. Γεώργιος Μποτός παρέχων το μέτρον της φιλοπατρίας και φιλομουσίας του προσηνέχθη οικειοθελώς προς 8% να δανείση εις την οικονομικήν Επιτροπήν το ποσόν μέχρι Πεντακοσίων λιρών αίτινες θα γίνη ανάγκη δια την αποπεράτωσιν του κτιρίου. Η πατρίς όλη ευγνωμονεί αυτώ. Αλλά και όλοι οι παραστάντες πολίται εδήλωσαν ότι έκαστος θα συνεισφέρει τον οβολόν και την συνδρομήν του, ώστε μέχρι της εσοδείας των κουκουλιών να πληρωθώσι και αι συνδρομαί και να καλυφθή, ως ελπίζομεν το ήμισυ του χρέους μας. Ωρίσαμεν δε όπως και την μεθαύριον Τετάρτην εργασθώμεν όλη η πόλις ως εις άνθρωπος και ετοιμάσωμεν όλον το απαιτούμενον υλικόν δια την συντέλεσιν του κτιρίου. Της τοιαύτης δε ελπίδος και με μεγαλυτέραν ομόνοιαν και αγάπην αποφασίσαντες ταύτα πάντα και υποσχόμενοι να τα τηρήσωμεν κατεστρώναμεν ώδε την παρούσαν πράξιν προς δήλωσιν δια τους μεταγενεστέρους. Τα δύο Σχολεία ενοικιάζονται δια πλειοδοσίας προς χρήσιν του πλειοδοτούντος. Δια πλειοδοσίας κατακυρούται και των λοιπών κτημάτων η ενοικίασις". Το πρακτικό υπογράφηκε από 64 κατοίκους και 2 εφοροδημογέροντες και επικυρώθηκε από τον Χρυσόστομο, Μητροπολίτη Σμύρνης. Λίγες μέρες αργότερα, ο Χρυσόστομος προήδρευσε συνεδρίασης κατά την οποία αποφασίστηκε 1) η σύναψη δανείου μέχρι 500 λιρών για την αποπεράτωση των νέων Σχολείων, 2) ο διορισμός επιτροπής για την εξεύρεση του ποσού και 3) την παραχώρηση, ως ασφάλεια για το δάνειο, α) των ενοικίων των μαγαζιών των Σχολείων, β) τα εισοδήματα των παλιών σχολείων, γ) τα ενοίκια του καφενείου της Αδελφότητας, δ) τα πλεονάσματα από τη διαχείριση της επιτροπής Μοναστηριακών κτημάτων και ε) τις συνδρομές που θα εισπραχθούν (Κώδικας 427, πρακτικό 19.4.1910, σελ. 96-97). Ένα χρόνο περίπου αργότερα, η Γενική Συνέλευση, υπό την προεδρία του Μητροπολίτου Προύσας κ. Δωροθέου, άκουσε την εισήγηση του κ. Κονδυλένιου, ο οποίος εκπροσώπωσε τον όμιλο που θα έδινε το δάνειο, για ύψος μέχρι 750 λιρών, με βάση τον προϋπολογισμό του αρχιτέκτονα, και έγινε αποδεκτή η πρόταση, αφού οι Ευγένιος Καλαφάτης, Φίλιππος Καβουνίδης και Φίλιππος Κάρατζης δήλωσαν ότι αφενός προσφέρουν από 50 λίρες αφετέρου θα καλύψουν το υπόλοιπο

του δανείου μέχρι 750 λίρες, για την αποπεράτωση των νέων Σχολείων (Κώδικας 427, πρακτικό 16.5.1911, σελ. 121-122). Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε στην επόμενη συνεδρίαση, υπό την προεδρία του Μητροπολίτου Προύσας κ. Δωροθέου, κατά την οποία δηλώθηκε ότι και ο Λυκούργος Τσάκωνας προσφέρει 50 λίρες και διορίστηκε επιτροπή (Κώδικας 427, πρακτικό 17.5.1911, σελ. 123). Στην από 21.5.1911 επιστολή της Εφοροδημογεροντίας προς το Συμβούλιο της Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητας περιγράφονται όλα τα συμφωνηθέντα, προκειμένου η Αδελφότητα να συνάψει το δάνειο των 550 λιρών (Κώδικας 427, πρακτικό 21.5.1911, σελ. 123-124).

Αλλά, για την ενίσχυση του Ταμείου των «Εκπαιδευτηρίων» κρίθηκε σκόπιμο να εισπραχθεί από τους γονείς των ευπόρων μαθητών, αμφοτέρων των φύλλων, «δικαίωμα εισιτηρίου» α) για τις τάξεις Ζ', Ε' και ΣΤ' από 20 γρόσια, β) για τις Δ' και Γ' από 10 και γ) για τις τάξεις Β' και Α' από 5 γρόσια (Κώδικας 427, πρακτικό 4.10.1911, σελ. 128). Με την από 10.6.1910 μυστική διαθήκη του Γρηγορίου Κ. Ζαχάρωφ, που απεβίωσε στην Τρίγλια, και είχε κατατεθεί στην Εφοροδημογεροντία, και ανοίχτηκε την 7.6.1912, ο διαθέτης κληρονόμησε στην «Ορθόδοξο Ελληνική Σχολή» 40 λίρες (Κώδικας 427, πρακτικό 7.6.1912, σελ. 144-148).

Οι εργασίες ανέγερσης των νέων Σχολείων ολοκληρώθηκαν πριν από τον Σεπτέμβριο 1912, όπως προκύπτει από την από 27.9.1912 επιστολή του Χρυσόστομου (Σολομωνίδης, σελ. 306), στην οποία ανέφερε, μεταξύ άλλων *“Προ ημερών θα ανεχώρουν δια την πατρίδα, ίνα ανοίξω τας θύρας των Σχολών εις την μαθητιώσαν νεολαίαν μας, αλλ' η ανώμαλος πολιτική κατάστασις και η κήρυξις του πολέμου μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας ... δεν μοι επιτρέπουσι να απομακρυνθώ εκ Σμύρνης”*. Δηλαδή το μεγαλοπρεπές αυτό κτίριο ολοκληρώθηκε σε τρία χρόνια. Στην πραγματικότητα, όμως, μάλλον πριν από το καλοκαίρι του 1912, αφού στη συνεδρίαση της 21.7.1912 (Κώδικας 427, πρακτικό 27.7.1912, σελ. 150) συζητήθηκε, εκτός από το θέμα της παραίτησης “του ταμιεύοντος μέλους Ηρ. Παρουκτσή, ένεκεν λόγων φιλοτιμίας” για το οποίο εγκρίθηκε να μη γίνει δεκτή η παραίτηση και να ανατεθούν προσωρινά τα καθήκοντα του ταμιά στον συνάδελφό του Ιωάννη Κοκκαλά, επίσης, 1) εγκρίθηκε να σταλεί επιστολή στην πρώτη οικονομική επιτροπή των νέων σχολικών κτιρίων γνωστοποιώντας ότι τα τέως σχολικά κτίρια βρίσκονται στη διάθεσή της και 2) εξουσιοδοτήθηκε ο Δ. Κ. Τακάς να μεταβεί στην Κωνσταντινούπολη και να φροντίσει για κατάλληλο προσωπικό (διευθυντή, γυμναστή και διδασκάλων). Μετά τις ενέργειες του Δ. Τακά, ακολούθησε νέα συνεδρίαση (1.9.1912) για το διορισμό κατάλληλου διδακτικού προσωπικού, με τους αντίστοιχους μισθούς, για τη λειτουργία των Εκπαιδευτηρίων, στη σχολική περίοδο 1912-1913 (Κώδικας 427, πρακτικό 1.9.1912, σελ. 153). Στο πρακτικό αναφέρονται αναλυτικά τα ονόματα του διδακτικού προσωπικού για το Αρρεναγωγείο, το Παρθεναγωγείο και το Νηπιαγωγείο, με τους αντίστοιχους μισθούς τους. Για τη λειτουργία των Εκπαιδευτηρίων, ο Χρυσόστομος είχε φροντίσει για την αποστολή θρανίων ως δείγμα, αλλά τα κιβώτια παρέμεναν την Κωνσταντινούπολη επειδή η εταιρεία ζητούσε αποζημίωση τριών λιρών. Εστάλη επιστολή προς 1) την εταιρεία του κ. Γιαννουλάτου, να τα στείλει, 2) τον Φίλιππο Καβουνίδη, για να ενεργήσει και αυτός για το θέμα (Κώδικας 427, πρακτικό 8.10.1912, σελ. 156). Στο ίδιο πρακτικό αναφέρεται η αποστολή επιστολών 1) προς τους εκτελεστές της διαθήκης Γρ. Ζαχάρωφ για τη διεκδίκηση των ποσού των 40 λιρών και άφησε για

τις Σχολές (βλ. πρακτικό 7.6.1912), 2) προς τον δήμαρχο Τρίγλιας Σωκρ. Καλεμκερή για τον εμβολιασμό των μαθητών και μαθητριών και 3) προς τον ίδιο για να επισκευάσει «δια λίθων τας οδούς τας άγουσας εις τα νέα Σχολεία». Όμως, οι δωρεές στα Σχολεία συνεχίστηκαν και ο αποβιώσας Παύλος Δ. Παντζής δώρισε στα Σχολεία ελαιόκτημα 50 δένδρων (Κώδικας 427, πρακτικό 1.11.1912, σελ. 157). Στο ίδιο πρακτικό αποφασίστηκε να αποσταλεί και 2^η επιστολή στον πράκτορα Περικλή Λάμπρου, για τα θρανία.

Μετά την έναρξη λειτουργίας των νέων Σχολείων και προκειμένου η Εφοροδημογεροντία να τιμήσει τον Μεγάλο ευεργέτη Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομο, με την ευκαιρία της ονομαστικής του εορτής, αποφάσισε 1) να τελεστεί συλλείτουργο μετ' αρτοκλασίας, υπέρ υγείας αυτού, και να το τιμήσουν και να το παρακολουθήσουν η Εφοροδημογεροντία, το διδακτικό προσωπικό, οι μαθητές και οι συμπολίτες, 2) να σταλεί συγχαρητήριο τηλεγράφημα προς τον ίδιο, 3) να πραγματοποιηθεί επίσημη επίσκεψη στην οικογένειά του και 4) να σταλεί αντίγραφο αυτής της αποφάσεως προς τις διευθύνσεις των Εκπαιδευτηρίων για να αργήσουν κατά την εορτή του Χρυσοστόμου (Κώδικας 427, πρακτικό 11.11.1912, σελ. 157).

Όπως είναι γνωστό, στο διάστημα του πρώτου διωγμού (1914-1918), οι Τριγλιανοί εκδιώχθηκαν στην Προύσα και επέστρεψαν στο τέλος του 1918, μετά την ήττα της Τουρκίας. Φαίνεται ότι τα νέα Σχολεία λειτούργησαν μεν στην περίοδο 1919-1920, αλλά όχι πλήρως, αφού στο πρακτικό της 14.6.1920 (σελ. 324) συζητήθηκε το θέμα *“διεξαγωγής των ενιαυσίων προφορικών και γραπτών εξετάσεων των Σχολείων αμφοτέρων. Προς τούτο ενεκρίθη συνεπεία της ενεστώσης πολιτικής καταστάσεως, όπως διεξαχθώσιν αι εξετάσεις ανεπισημώς δι’ εξεταστικής επιτροπής μετά του διδάσκοντος προσωπικού και της Εφοροδημογεροντίας εξετασθώσι δε γραπτώς μεν αι ανώτεραι τάξεις αμφοτέρων των Εκπαιδευτηρίων από της τετάρτης τάξεως και άνω, προφορικώς δε αι κατώτεροι τάξεις ως και των Νηπιαγωγείων. Ως εξεταστική Επιτροπή αρμοδιότεροι προς τούτο εθεωρήθησαν οι αξιότιμοι κύριοι κ. Κωνσταντίνος Κονδυλένιος ιατρός, Σωκράτης Καλεμκερής και Σταύρος Βοδούρογλου φαρμακοποιός ...”*. Πριν από αυτή την απόφαση της Εφοροδημογεροντίας είχε προηγηθεί άλλη (Κώδικας 427, πρακτικό 23.2.1920, σελ. 317), με την οποία εγκρίθηκε η παραχώρηση, για μια εξαετία, του παλαιού Παρθεναγωγείου στη Φιλανθρωπική Αδελφότητα των Κυριών και της Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητας, για να χρησιμοποιηθεί ως αίθουσα Λέσχης και Θεάτρου.

Στη συνεδρίαση της 18.8.1920 (σελ. 334) αποφασίστηκε, εκτός των άλλων, όπως 1) *“αι τρεις ανώτεροι τάξεις Ζ’, ΣΤ’ και Ε’ αμφοτέρων των Σχολών ελλείψει μαθητών και μαθητριών επαρκών αφ’ ενός αφ’ ετέρου δε λόγους οικονομίας γίνωσι μικταί”* και 2) *“Εν τω Νηπιαγωγείω αναixerέτως θα γίνονται δεκτά νήπια τα έχοντα συμπεπληρωμένον το πέμπτον έτος της ηλικίας των”*.

Την 24.8.1920, ο Χρυσόστομος παρέδωσε, μέσω της αδελφής του Όλγας Καλαφάτη στον πρόεδρο της Κοινότητας Κ. Κονδυλένιο 500 λίρες και αυτός τις παρέδωσε εξ ημισείας στα δύο ταμεία της Κοινότητας για τις ανάγκες τους (Κώδικας 427, πρακτικό 24.8.1920, σελ. 335). Το ποσό αυτό προερχόταν από εισφορές συμπολιτών εξ Αμερικής, όπως αναφέρεται παρακάτω (βλ πρακτικό 3.2.1921, σελ. 357). Δύο μήνες περίπου αργότερα, ο Χρυσόστομος επισκέφθηκε την Τρίγλια (14.10.1920) και έγραψε ο ίδιος στον Κώδικα Πρακτικών τις εντυπώσεις του για τα γεγονότα της

εποχής εκείνης (Κώδικας 427, πρακτικό 14.10.1920, σελ. 341). Δύο μέρες αργότερα, προήδρευσε συνέλευσης στην οποία συζητήθηκαν τρέχοντα θέματα της Κοινότητας και, εκτός των άλλων, αποφασίστηκε να συνεργαστούν οι δύο Αδελφότητες *“δια την μεταρρύθμισιν του Παλαιού Παρθεναγωγείου εις θέατρον, λέσχην, ξενοδοχείον κλπ, το δε παλαιόν Αρρεναγωγείον όπως μετατραπή εις χάνιον ή άλλο προσοδοφόρον κτήμα κατά την κρίση και αντίληψη των τα κοινά διεπόντων και των λοιπών συμπολιτών”* (Κώδικας 427, πρακτικό 16.10.1920, σελ. 342). Την 20.10.1920 ο Χρυσόστομος κατέγραψε ιδιοχείρως στο βιβλίο των Πρακτικών την επίσκεψη του στρατηγού Δ. Ιωάννου στην Τρίγλια, από την Προύσα όπου είχε την έδρα του, συνοδευόμενος από τον Χρυσόστομο. Στη σελίδα 343 των Πρακτικών έγραψε, μεταξύ άλλων: *“Όλος ο Ελληνικός λαός, μετά των μαθητών και μαθητριών των Σχολών εξήλθον προς προϋπάντησιν αυτού μετά κλάδων δάφνης θαίων ψάλλοντες εις τον Ελευθερωτήν Στρατηγόν το «ωσανά, ευλογημένος ο ερχόμενος εν ονόματι Κυρίου»”*. Αποδεικνύεται, έτσι, ότι τα νέα Σχολεία λειτούργησαν και την περίοδο 1920-1921 και, προφανώς και την περίοδο 1921-1922.

Στο πρακτικό 3.2.1921 σελ. 357, αναφέρεται ότι ο Ευγένιος Καλαφάτης, αδελφός του Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομου, παρέδωσε, για λογαριασμό του, και επ’ ονόματι των Σχολών της Τρίγλιας (στον ταμία των Σχολών Αλέξανδρο Μαστραντώνη), α) 25 μετοχές του μεγάλου λαχειοφόρου δανείου της μεγάλης Ελλάδος των τριακοσίων εκατομμυρίων δραχμών και 2) μετρητά 100 λίρες. Αυτά προέρχονταν από χρήματα που στάλθηκαν από συμπολίτες της Αμερικής, συνολικού ποσού 1200 λιρών, εκ των οποίων 500 λίρες είχε αποστείλει, μέσω της αδελφής του Όλγας Καλαφάτη (βλ. πρακτικό 24.8.1920, σελ. 335). Στο πρακτικό αυτό έχει επικοληθεί ιδιόχειρο σημείωμα του Χρυσόστομου, στο οποίο αναγράφει: *“Εκ των 1200 λιρών ας εισέπραξα τότε, έστειλα 500 δια της αδελφής μου Όλγας, υπολείπονται 700 λίρες ως χρέος μου, αλλά είχαν αγοράσει τότε δια των 1200 λιρών προς 194,20 δρχ ισάξιας ομολογίας των 300 εκατομμυρίων της Ελλάδος. Τώρα κρατώ τας ημίσειας ομολογίας εγώ και σας στέλνω άλλας εκατόν λίρας (αριθμ. 100) και εκ των 49 ... ομολογιών σας στέλνω 25 ομολογίας (αριθμ. είκοσι πέντε). Αυτός είναι ο λ/σμός μας. 21.Ιαν 1921, Ο Σμύρνης Χρυσόστομος”*.

Με ημερομηνία 19.7.1921, έχει καταχωρηθεί στα Πρακτικά, η επιστολή του Χρυσόστομου προς «τα Εντιμότατα Μέλη της Δημογεροντίας Τριγλίας» (Κώδικας 427, πρακτικό 19.7.1921, σελ. 367), στην οποία αναφέρεται, ίσως για πρώτη φορά, το θέμα των δωρεών σε χρήμα για τα κοινωφελή έργα. Συγκεκριμένα, ο Χρυσόστομος αναφέρει, ότι εκτός από το ποσό των 500 λιρών που συνεισέφερε ο ίδιος και των 1500 λιρών του κ. Καβουνίδη, δεν γνωρίζει πόσα κατέθεσε ο κ. Σάπαρης. Τα χρήματα, για τα οποία ρωτάει η Δημογεροντία, βρίσκονται στον κ. Θεοφάνη (σ.σ. εννοεί τον Γκικάδη) στην Κωνσταντινούπολη. Στέλνει 500 λίρες, για την εξακολούθηση των εργασιών (σ.σ. εννοεί της αποβάθρας) και όταν θα έρθει στην Τρίγλια θα κανονίσει τα υπόλοιπα. Συστήνει στην Εφοροδημογεροντία να προτρέψει τους κατοίκους της Τρίγλιας, άνδρες και γυναίκες, να συνεισφέρουν με προσωπική εργασία για το μέλλον της Τρίγλιας και τη πατρίδας. Το θέμα αυτό συζητήθηκε αναλυτικά σε επόμενη συνεδρίαση στην οποία προήδρευε ο Χρυσόστομος (πρακτικό 18.10.1921, σελ. 378).

Ο Χρυσόστομος παραβρέθηκε στη συνεδρίαση της Εφοροδημογεροντίας (21.9.1921), στην οποία συζητήθηκε το θέμα του χρέους των Σχολών προς τον Ευγένιο Καλαφάτη, που προέρχεται από το κοινό δάνειο, και αποφασίστηκε να παραχωρηθεί σ' αυτόν το κτίριο και το οικόπεδο του πρώην Νηπιαγωγείου (Κώδικας 427, πρακτικό 21.9.1921, σελ. 376).

Ένα μήνα αργότερα, ο Χρυσόστομος προήδρευσε συνεδρίασης στην Τρίγλια, στην οποία συζητήθηκε το θέμα των ποσών που κατατέθηκαν από δωρητές και την εμπλοκή του Θεοφάνη Γκικάδη σ' αυτό (βλ. σχετικό πρακτικό 19.7.1921, σελ. 367). Συγκεκριμένα, ο Ιω. Σάπαρης κατέθεσε 7000 λίρες, ο Χρυσόστομος 500 λίρες, και ο Φιλ. Καβουνίδης 1000 λίρες, τα οποία, σύμφωνα με τα γράμματα της προηγούμενης Εφοροδημογεροντίας προς τον Θεοφ. Γκικάδη, έπρεπε να κατατεθούν σε μια τράπεζα, Αθηναϊκή ή Credit Lyonnais (?), όπως αναφέρεται ρητά στην επιστολή 13.10.1919, για να χρησιμοποιηθούν εν καιρώ για λιμενοβραχίονα ή αποβάθρα ή άλλο κοινωφελές έργο και τα οποία χρήματα ο Θ. Γκικάδης κράτησε και τελευταία ισχυρίστηκε ότι από το ποσό αυτό έδωσε 1000 λίρες για να χρησιμοποιηθούν στις Σχολές για την τρέχουσα υπηρεσία στην προκάτοχο Εφοροδημογεροντία, ενώ το ποσό αυτό των 1000 λιρών αποτελεί όλως ιδιαίτερη προσωπική δωρεά του Ι. Σάπαρη για τις Σχολές και ρητά δήλωσε στο ξενοδοχείο Τοκατλιάν, στους προκατόχους Ν. Καλπάκη και Ι. Κρυσταλλίδη, τους οποίους ο ίδιος προσκάλεσε για το σκοπό αυτό και έδωσε στον μεν Θ. Γκικάδη να μετρήσει στους ως άνω αναφερομένους 1000 λίρες έκτακτης προσφοράς του, στους δε Εφοροδημογέροντες να αποσύρουν το ποσό αυτό και αυτοί το απέσυραν και φαίνεται και στις αποδείξεις 19.5.1920 και σ' αυτή που βρίσκεται στον Θ. Γκικάδη, με την οποία «η Εφοροδημογεροντία έδωσε εντολή στον Θεοφ. Γκικάδη να μετρήσει στον Ι. Κασούρη τις υπόλοιπες 200 λίρες που υπολείπονται από το γνωστό υπέρ των Σχολών ποσό» και ο Θ. Γκικάδης τις μέτρησε. Επειδή τώρα ο Θ. Γκικάδης δεν έλαβε, όπως φαίνεται, από τον μεγάλο ευεργέτη Ι. Σάπαρη τις 1000 αυτές λίρες, παρακράτησε αυθαίρετα από το ποσό που του κατατέθηκε της άλλης και για άλλο σκοπό δωρεάς, ενώ τη δωρεά αυτή έπρεπε να έχει καταθέσει σε τράπεζα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η πράξη αυτό του Θ. Γκικάδη έγινε σε άγνοια και χωρίς εντολή των Μητροπολίτη Σμύρνης και Φιλ. Καβουνίδη που κατέθεσαν τα ποσά και επειδή τα χρήματα αυτά είναι αναγκαία για την κατασκευή της αποβάθρας αποφασίστηκε να γραφεί κατάλληλη επιστολή προς τον Θ. Γκικάδη για να μετρήσει τα χρήματα αυτά στους δικαιούχους με τη σημείωση προς αυτόν ότι οφείλει να λάβει τις 1000 λίρες από τον μεγαλοφρόνως δωρήσαντα στην Κοινότητα Ι. Σάπαρη και ταυτόχρονα να σταλεί και επιστολή στον Ι. Σάπαρη ανακοινώνοντας σ' αυτόν πως έχει η υπόθεση, για να διατάξει τον Θ. Γκικάδη να μην παρακρατά τα χρήματα που προορίζονται για άλλο σκοπό γιατί έτσι γίνεται ο Θ. Γκικάδης αίτιος να ναυαγήσει ζωτικότερο έργο για την Κοινότητα. Ταυτόχρονα εγκρίθηκε να γίνει συνδρομή από τους κατοίκους για να τελειώσει το έργο (Κώδικας 427, πρακτικό 18.10.1921, σελ. 378).

Αλλά το ενδιαφέρον του Χρυσόστομου για τα νέα Σχολεία συνεχίζεται αφού, λίγους μήνες πριν από το Μεγάλο διωγμό, έστειλε προς τους Εφοροδημογέροντες της Τρίγλιας την από 26.5.1922 επιστολή (Χρήστος Σωκρ. Σολομωνίδης, σελ. 319), στην οποία γράφει ότι: *"Πιστεύω προσεχώς να σας έλθω. Έχομεν πολλά έργα να επιτελέσωμεν. Τώρα σας στέλλω προς χρήσιν των Σχολείων μας χάρτας πολλούς, βοτανολογικούς, ζωολογικούς και ανθρωπολογικούς, καθώς έχει ο ανεψιός μου*

Ευστράτιος Καβουνίδης οδηγίας, και τους οποίους θα φροντίσετε να κολληθώσι καλώς εις τουλπάνι, να αναρτηθώσιν εις τας αιθούσας παραδόσεων των Σχολείων μας. Θα στείλω και συλλογήν ορυκτολογικήν. Εύχομαι πολλάς και καλὰς προόδους εις τα Σχολεία και την πατρίδα μας". Για τους χάρτες και τα αντικείμενα που έστειλε για τα Σχολεία, και την αποβάθρα, κάνει αναφορά και στην από 17.6.1922 επιστολή του από τη Σμύρνη προς τον πρόεδρο κ. Κονδυλένιο και τους Εφοροδημογέροντες (Χρήστος Σωκρ. Σολομωνίδης, σελ. 320), στην οποία αναφέρει ότι, λόγω των πολιτικών ανωμαλιών, δεν μπορεί να απομακρυνθεί 40-50 μέρες και θα πάει στην Τρίγλια μέχρι τον Αύγουστο ή το Σεπτέμβριο, αν και αναφέρει ότι " *δεν είναι ποτε δυνατόν να γίνη εκκένωσις της Μικράς Ασίας και να αφεθώσι οι Χριστιανοί εις το έλεος του Θεού*". Ακόμη και στην από 7.8.1922 επιστολή του προς τον ανεψιό του Ευστράτιο Καβουνίδη (Χρήστος Σωκρ. Σολομωνίδης, σελ. 321), λίγες μέρες πριν από την είσοδο των Τούρκων στη Σμύρνη και το σφαγιασμό του, γράφει να φροντίσει για την ανάρτηση των βοτανολογικών και ζωολογικών πινάκων στα Σχολεία της Τρίγλιας.

Αυτή η μακρόχρονη ιστορία, που ξεκίνησε το 1907, με την ιδέα του Χρυσόστομου για την ανέγερση νέας Κεντρικής Εκκλησίας στην Τρίγλια, κατέληξε στην ανέγερση του μεγαλοπρεπούς κτιρίου των νέων Σχολείων, στην περίοδο 1909-1912, το οποίο συνέχισε να απασχολεί την κοινωνία της Τρίγλιας μέχρι το 1922, εξακολουθούθησε να στεγάζει τα παιδιά του νέων κατοίκων της Τρίγλιας μετά την ανταλλαγή πληθυσμών και εξακολουθεί να διατηρείται και να ανακαινίζεται το 2019, δηλαδή 107 χρόνια μετά την ανέγερσή του, αποτελεί ένα δείγμα του τι μπορεί να καταφέρει η βούληση και η θέληση ενός πραγματικού ηγέτη, και των κατοίκων αυτής της οργανωμένης πόλης, με τη βοήθεια των εύπορων δωρητών. Αλλά, οι ιστορίες, που είναι κρυμμένες στον Κώδικα των Πρακτικών της Τρίγλιας, είναι περισσότερες και θα ακολουθήσουν.

Φωτο Βαλερίας Κοντοπούλου, Μάιος 2019